

Úvodní projev ředitele Domu zahraniční spolupráce Michala Uhla na 6. ročníku konference CZEDUCON 2024

Praha, 19. 11. 2024

Vážené dámy, vážení pánové, kolegové z univerzit, ministerstva, milá Sáro, drazí přátelé a kolegové, dovoluji Vám co nejsrdečněji přivítat na letošním Czeduconu.

„Naše země nevzkvétá.“

Tak zahájil novoroční projev Václav Havel před 35 lety. Bylo to upřímné a drsné zrcadlo. Tato pravda byla osvěžující a nutná – pokud jsme si nechtěli lhát do kapsy, stagnovat a nepohnout se dál. Nepříjemná pravda tehdy odstartovala zásadní společenské změny, které Československo, později Česko, zažilo. Některé byly úspěšné, jiné méně, ale každá společenská transformace je náročná.

Dnes, když sleduji evropské debaty a nálady, chce se mi říct: „**Naše Evropa nevzkvétá.**“

Média i sociální sítě nám ukazují rozdělenou společnost jako nikdy předtím. Čelíme dezinformacím, válce na Ukrajině, inflaci i ekonomické stagnaci. A mezitím napříč Evropou sílí populistické a protievropské síly. Pocit, že stojíme na okraji propasti a Evropa se může rozpadnout, je silnější než kdy dřív.

Je však realita opravdu tak děsivá? Podíváme-li se na data, která sbírá Eurostat, objevíme úplně jiný obraz Evropy. Už dvacet let v řadě roste podíl lidí, kteří se cítí občany Evropské unie – nyní je to 74 %. Důvěra v instituce, jako je Evropský parlament nebo Evropská komise, navíc posledních deset let stabilně roste. Proč tedy tato kognitivní disonance? Problém rozdělené společnosti a marginalizovaných skupin tu byl vždy, jen zůstával skrytý. Některé umlčované části společnosti nyní pozvedly hlas – získaly možnost být slyšet a přestaly se bát říkat, co si myslí. Na místě proto není pohoršování ani rezignace. Je třeba přijmout tuto realitu ve vší její rozmanitosti, s pokorou ji pochopit a hledat nástroje, které budou podporovat dialog a posilovat společenskou kohezi.

Bude to vyžadovat mnoho úsilí. Vzdělání, zvláště to s mezinárodní dimenzí, v tomto procesu sehraje zcela zásadní roli.

V Evropě existují různé žité zkušenosti – generační, třídní i kulturní. Respekt k těmto odlišnostem je základem demokracie. Demokracie a svoboda patří mezi základní hodnoty, ke kterým se hlásí jak členské státy, tak samotná Evropská unie. Tyto hodnoty jsou zakotveny i v naší evropské ústavě, Lisabonské smlouvě.

V demokratické společnosti mají univerzity nenahraditelnou roli. Nezapomínejme na jejich „třetí roli“ – vstupovat do veřejného prostoru jako aktéři, kteří spoluvytvářejí a kultivují veřejnou debatu. V rozvoji této role však máme v postkomunistickém prostoru stále před sebou úkoly. Dvacet let normalizace v Československu si vybralo svou daň – utlumilo kritické myšlení a narušilo kulturu veřejné diskuse. Toto dědictví je cítit dodnes.

Těžko si představit demokratickou společnost bez univerzit a vzdělaných lidí. Masifikace vysokoškolského vzdělání v posledních sto letech – kdy se z elitního statku stala cesta pro téměř

Dům zahraniční spolupráce

Na Poříčí 1035/4 | 110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 850 100

E-mail: info@dzs.cz

www.dzs.cz

polovinu populačního ročníku – zásadně ovlivnila naši společnost. Poznání, dovednosti a kompetence, které nyní ovládá mnohem větší část populace než před sto lety, změnily naši společnost i demokracii od základů.

Často slyšíme, že veřejné investice do vzdělání jsou investicí do budoucnosti společnosti. Je to opakovaná pravda, která ale občas ztrácí na naléhavosti. Přitom je zřejmé, že to nejcennější, co každá společnost má, jsou její lidé.

A právě to je dnes klíčový rozdíl, ten skutečný „gamechanger“. Ve světě plném změn záleží na tom, zda společnost dokáže vytvořit vzdělanostní ekonomiku, nebo ne.

Zásadní důležitost vzdělání je nesporná. S digitalizací a proměnami společnosti dostává potřeba další masifikace vysokého školství novou naléhavost. Rozšiřování terciárního vzdělávání však zdaleka nekončí. Musíme být připraveni na všechny možné scénáře budoucnosti, protože jen vzdělaná společnost dokáže čelit výzvám zítřka. Jiné státy se již připravují – a my nemůžeme zůstat pozadu.

Podívejme se na Jižní Koreu. Podle dat OECD má 70 % lidí ve věku 25–35 let vysokoškolské vzdělání. Evropská unie stanovila cíl dosáhnout 40 % vysokoškolsky vzdělaných lidí do roku 2020, což jsme již splnili. Ale to nestačí. Potřebujeme nové cíle, a internacionalizace se musí stát nedílnou součástí této debaty.

Budoucnost vzdělávání vyžaduje inovace. Mikrocertifikáty, nové formáty výuky a hlubší kooperaci v rámci evropského vzdělávacího prostoru. S větší dostupností vysokoškolského vzdělání musí jít ruku v ruce i podpora excelence. Evropské univerzitní aliance představují klíčovou politiku – hledáme způsoby, jak je dále posilovat a zefektivnit sdílení zkušeností.

Vzdělání, jak jsme ho znali ve 20. století, nestačí. Společenské změny kladou stále větší důraz na rozvoj širokého spektra kompetencí, včetně těch globálních. Internacionalizace již není volitelným prvkem – je základním předpokladem plnohodnotného vzdělání. V propojeném světě bez mezinárodní dimenze, bez zahraničních zkušeností, jednoduše nemůžeme uspět.

Globální kompetence, tedy schopnost porozumět světu, ve kterém žijeme, není možné naučit se z učebnic. Tyto dovednosti se získávají prostřednictvím cíleného vystavení mezinárodním zkušenostem.

Evropa však čelí výzvam. Přestože data Eurostatu ukazují pozitivní vývoj, nelze přehlížet, že veřejná debata se proměnila. Desintegrační síly mají své zastánce i v rozhodovacích pozicích, a strukturální problémy vystupují do popředí.

Evropa je politickým projektem. Žádný politický projekt v demokratickém prostředí ale nepřežije bez podpory lidí. Pokud chceme navázat na odkaz Roberta Schumana a Konrada Adenauera a pokračovat v evropském projektu, musíme se zaměřit na **masifikaci internacionalizace – internacionalizace pro všechny.**

Ten svět je nehostinný a často nevlídný. Pokud v něm chceme nejen přežít, ale uspět nebo dokonce udávat tón, musíme být spojeni. Pouze spojená Evropa má šanci hrát důležitou roli ve světě velkých geopolitických hráčů.

Dnes však čelíme krizi důvěry v mnoha evropských zemích a síly reprezentující dezintegraci rostou téměř ve všech státech EU. Chceme-li, aby lidé věřili Evropě, musí jí rozumět. A nejlepší způsob, jak něčemu porozumět, je to zažít. Nejlepší způsob, jak zažít Evropu, je Erasmus.

Erasmus není jen výměnný program – je to formativní zážitek, který obohacuje životy a otevírá mysl, jak praví jeho oficiální claim: "**Enriching lives, opening minds.**" S oblibou říkám, že Erasmus tu máme díky Evropě, ale Evropu tu budeme mít díky Erasmu.

To, co říkám, nejsou jen prázdná slova nebo dojmy. Výzkumy prováděné národními agenturami, jako je naše Dům zahraniční spolupráce, německé DAAD, rakouské OEAD, polská FRSE nebo slovenská SAAIC, ukazují jednoznačné výsledky. Mezinárodní zkušenost nejen rozvíjí kompetence, ale zásadně ovlivňuje hodnoty účastníků.

Erasmus je nejkoničtější program Evropské unie. Pro miliony lidí je synonymem Evropy. Tuto důležitost musí mít naše reprezentace na paměti při vyjednávání nového víceletého finančního rámce EU, který rozhodne o financování Erasmu na příštích sedm let. Požadavky na trojnásobný rozpočet nejsou přehnané – odpovídají potřebám institucí i společnosti.

Naším cílem by mělo být, aby se v příštím období do programu zapojila většina populačního ročníku, a to s důrazem na inkluzi. Musíme zajistit, aby z programu netěžili jen privilegovaní, ale i ti s méně příležitostmi. Právě zapojením těchto skupin získáme největší společenské benefity.

Internacionalizace ve vzdělávání je předpokladem fungující Evropy i mezikontinentální spolupráce. Kolegové, kolegyně, pracujete v zcela klíčovém oboru.

Internacionalizace není jen o Erasmu a dalších výměnných programech. Klíčovou dimenzí jsou také **studijní programy pro získání celých titulů (full degree students)**.

Tito studenti nemají vliv jen na vysoké školy jako součást konceptu „internacionalizace doma.“ Studenti celých programů mají strukturální dopad na naše ekonomiky. V Evropě **naše populace klesá** a pracovní síla neroste dostatečně rychle, aby nahradila ty, kteří odcházejí do důchodu. Loni činil rozdíl mezi narozenými a zemřelými v Česku přes **20 tisíc lidí**. V roce 2039 bude rozdíl mezi lidmi odcházejícími z trhu práce a novými pracovníky na trhu práce v Česku činit **82 tisíc osob za jediný rok**. Demografický výhled není příznivý. **Migrace, zejména prostřednictvím udržení zahraničních studentů, nabízí jasná a efektivní řešení.** Přilákáním a integrací talentovaných jedinců můžeme podpořit pracovní trh, zajistit ekonomický růst a silnější budoucnost.

Podle naší nové a jedinečné analýzy přispívají tito studenti k ekonomice – jejich roční dopad se v Česku odhaduje na **půl miliardy eur**. Orientace na vysokoškolsky vzdělanou nebo vzdělatelnou populaci při budování vzdělanostní ekonomiky má velký smysl. Z integračního hlediska jde také o optimální volbu.

Dům zahraniční spolupráce

Na Poříčí 1035/4 | 110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 850 100

E-mail: info@dzs.cz

www.dzs.cz

Studentské lákání se však nesmí stát novou formou kolonialismu nebo způsobit „odliv mozků“ z mimoevropských států. Společenská odpovědnost při plánování těchto politik je klíčovou výzvou. Nesmíme zapomínat, že část studentů se vrátí, že se jedná i o „oběh mozků“ (brain circulation) a že poskytujeme vzdělání lidem, kteří by ve svých domovských zemích možná neměli šanci studovat.

Jako Evropa máme těžkou a temnou historii kolonialismu. Tyto bolestně nabyté zkušenosti by nám měly být oporou. **Citlivost k těmto tématům však ve střední Evropě často chybí kvůli absenci lokální historické zkušenosti.**

Bez zahraničních studentů se naše ekonomiky neobejdou a většina států dnes připravuje retenční strategie. **Hledejme balanc a rovnováhu.**

Témata a otázky, které zde dnes zaznívají, řeší všechny evropské země. Proto mám velkou radost, že tuto konferenci nepořádáme sami, ale ve spolupráci s dalšími zeměmi a partnery. **Czeducon by v této podobě nebyl možný bez německého DAAD, rakouského OeAD, polského FRSE a slovenské SAAIC.** Tato konference na půdorysu těchto zemí je navíc velmi cenná a podtrhuje evropskou myšlenku a evropskou integraci. **Spolupráce bývalých východních a západních zemí** na tématu internacionalizace symbolicky demontuje rezidua berlínské zdi a železné opony, se kterými se naše evropská společnost stále potýká. Odlišný historický vývoj, různá traumata východoevropských zemí, kulturní přehlížení východu západem nebo přetrvávající rozdíly v platech, včetně sektoru vzdělávání, jsou dědictvím minulosti, které přetrvává. **Demontáž železné opony a konvergence východu a západu** je úkolem naší generace a výzvou celých našich životů.

Dámy a pánové, věřím, že letošní konference sehraje zásadní roli v rozvoji internacionalizace ve střední Evropě. Díky účastníkům z Česka, Německa, Rakouska, Polska, Slovenska a dalším mezinárodním hostům máme jedinečnou příležitost sdílet zkušenosti, hledat nová řešení a posouvat se vpřed. Program konference je bohatý a zaměřený na praktické otázky, které mají přímý dopad na budoucnost vzdělávání a spolupráce v našem regionu.

A ještě jednu věc.

Po šesti letech existence Czeduconu jsme se rozhodli udělat zásadní krok vpřed. Abychom podtrhli širší, středoevropský rozměr této konference a partnerství, která za ní stojí, přicházíme se změnou, která odráží naše ambice stát se silnou součástí evropského i globálního vzdělávání.

Dovolte mi vás tedy příští rok pozvat na **Středoevropskou vzdělávací konferenci CEEDUCON.**

Dámy a pánové, užijte si konferenci!

Michal Uhl, ředitel Domu zahraniční spolupráce

Dům zahraniční spolupráce

Na Poříčí 1035/4 | 110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 850 100

E-mail: info@dzs.cz

www.dzs.cz